

การศึกษาและวิจัยทางด้านไทยศึกษา

ขอบเขตของ "ไทยศึกษา"

สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนและ/หรือการวิจัยทางด้านไทยศึกษาได้กล่าวถึง ขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ไว้ดังนี้

สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2535) กล่าวถึง ขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ว่า

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ "ชีวิตไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต" อันจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานถึงความเป็นมา ลักษณะและวิวัฒนาการของสังคมและวิถีชีวิตไทย ตลอดจนทราบซึ่งถึงความหมาย คุณค่าของสมบัติวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย โดยศึกษาในลักษณะสหวิทยาการครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชีวิตไทย
2. การอนุรักษ์และสืบสานสมบัติไทย
3. ชีวิตและงานบุคคลสำคัญ
4. วิธีการผลิตและเทคโนโลยีไทย
5. กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
6. ประชาชาติไทย

หน่วยวิชาไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) ได้กล่าวถึง ขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ว่า

เป็นการศึกษาที่มุ่งให้เห็นภาพ รวมทั้งเนื้อหาและสาระเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรมไทย และการเปลี่ยนแปลง เน้นการศึกษาเชิงบูรณาการ (integrated study) เกี่ยวกับเรื่องไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจวิวัฒนาการของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมไทย สามารถใช้ความรู้ความเข้าใจนี้สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนและสังคมอย่างกว้างขวาง

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532) ได้กล่าวถึงขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ว่า

เป็นการศึกษาปัจจัยที่เป็นเครื่องกำหนดลักษณะวัฒนธรรมไทย วิวัฒนาการทางการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ศึกษาลักษณะความเชื่อ พิธีกรรม วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม การบันเทิง ตลอดจนวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทย รวมทั้งฝึกทักษะการใช้ภาษาไทย

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านไทยศึกษาได้กล่าวถึง ขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ไว้ดังนี้

ศรีศักร วัลลิโภดม (2530) ได้กล่าวถึงขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ไว้ว่า "เป็นการศึกษาถึงเรื่องเกี่ยวกับไทยในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สภาพแวดล้อมหรือในลักษณะสหวิทยาการ ซึ่งเน้นเรื่องเกี่ยวกับเมืองไทยเป็นสำคัญ"

เสน่ห์ จามริก (2530) ได้กล่าวถึงขอบเขตของ "ไทยศึกษา" ไว้ดังนี้
 ในฐานะที่เป็นคนไทยมีบทบาทในการเรียนการสอน การวิจัยในสถาบันการศึกษาของไทย
 จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในความเป็นไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไทยศึกษา
 ควรจะเป็นแกนกลางของกระบวนการศึกษาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นแขนงใดก็ตาม การ
 ศึกษาเรื่องของแต่ละประเทศหรือสากล ควรจะเข้ามามีบทบาทที่เสริมไทยศึกษา ซึ่ง
 เป็นแกนกลางของกระบวนการศึกษาทั้งหมดในประเทศไทย ทั้งนี้จะทำให้เกิดการ
 สร้างสรรค์การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น การศึกษาในทุกระดับ
 ตั้งแต่ระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา จะต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือ
 ท้องถิ่นนั้น ๆ

จากการศึกษาถึงขอบเขตของไทยศึกษาที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า
 "ไทยศึกษา" หมายถึง การศึกษาถึงเรื่องเกี่ยวกับไทยในทุก ๆ ด้าน มีลักษณะการศึกษา
 แบบสหวิทยาการครอบคลุมทั้งทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
 และไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเรื่องในประวัติศาสตร์ หรือร่วมสมัยก็ตาม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิด
 ความรู้ ความเข้าใจถึงความเป็นมา ลักษณะและวิวัฒนาการของสังคม และวิถีชีวิตไทย
 ไทยศึกษาครอบคลุมเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภูมิปัญญา ศาสนาและความเชื่อทาง
 ศาสนา สังคมไทย ปัญหาสังคม การทำมาหากิน/อาชีพ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ
 กฎหมาย การศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาไทย/ภาษาศาสตร์ การแพทย์และ
 สมุนไพรไทยโบราณ เทคโนโลยีพื้นบ้าน/เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารและโภชนาการ
 สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หัตถกรรม เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน

การศึกษาและวิจัยทางด้านไทยศึกษา

การศึกษาวิชาไทยศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบว่าสังคมและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ทั้งนี้เพราะการจะเข้าใจปัจจุบันนี้ให้ต้องแก้ย้อนต้องเข้าใจอดีตเสียก่อน ในฐานะที่อดีตเป็นพื้นฐานในการกำหนดปัจจุบัน สภาพของสังคมปัจจุบันนี้ ทั้งด้านความเป็นอยู่ของผู้คน ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการสืบทอดวัฒนธรรมมาอย่างมั่นคงจากอดีต ผสมผสานและปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมของชาติอื่นที่เป็นของใหม่ การจะเข้าใจปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะสังคมและวัฒนธรรมไทยในอดีต ในฐานะที่เป็นปัจจัยที่กำหนดสังคมไทยปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิราช, 2532)

สังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว จะมีลักษณะที่ต่างกันในระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ เป็นมรดกที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน และยังแสดงให้เห็นความเป็นมาและวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ อีกด้วย ในปัจจุบันความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมกำลังขึ้นสู่กระแสสูงและความสนใจในครั้งนี้มีได้มุ่งเฉพาะศิลปวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดจากกลุ่มชนรุ่นก่อน ๆ เท่านั้น แต่ยังไม่สามารถไปถึงศิลปวัฒนธรรมที่คนรุ่นปัจจุบันกำลังสร้างขึ้นและจะทิ้งไว้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นต่อไปอีกด้วย ทั้งนี้โดยมีประเด็นของความสนใจอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรให้ศิลปวัฒนธรรมทั้งในส่วนที่เป็นมรดกตกทอดมา และในส่วนที่กำลังจะสร้างขึ้นใหม่ในปัจจุบันนี้ มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ความคิดนี้รับกับการทำในปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มประชาคมนานาชาติถึงความจำเป็นที่จะให้วัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การเจริญเติบโตที่แท้จริง ให้มีการคำนึงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานในแต่ละชาติ ดังจะเห็นได้จากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

(UNESCO) ได้ประกาศในปี พ.ศ. 2531-2540 เป็น "ทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม" (The World Decade for Cultural Development) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ระยะที่ 6) ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบกำหนดให้เป็น "แผนพัฒนาคน สังคม และวัฒนธรรม" และ "แผนงานพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรม" (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2532)

เมื่อพิจารณาถึงสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยจัดขึ้นโดยนำต้นแบบมาจากทฤษฎีทางตะวันตก ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาและระเบียบวิธีการศึกษา แต่ขาดการวิเคราะห์และรวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ สาขาต่าง ๆ มาสังเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขาดการศึกษาวิจัยทางไทยศึกษาที่เป็นสหวิทยาการนั่นเอง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การวิจัยทางด้านไทยศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งการวิจัยนี้จะเป็นการช่วยเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านไทยศึกษาไปพร้อม ๆ กัน และเมื่อมีการวิจัยแล้ว จะต้องนำผลการวิจัยนั้นออกเผยแพร่ในวงกว้างอีกด้วย เนื่องจากการศึกษาและวิจัยทางไทยศึกษามีวัตถุประสงค์ในการนำผลการศึกษาวิจัยนั้นไปใช้ในการพัฒนาประเทศเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้เพราะหลาย ๆ ฝ่ายต่างมีความเห็นตรงกันว่าปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อโครงการพัฒนาประเทศก็คือ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ (เจตนา นาควัชระ, 2535)

จากความสำเร็จที่กล่าวมานี้เป็นผลให้สถาบันทางการศึกษา สถาบันวิจัยและสถาบันบริการสารสนเทศทางไทยศึกษา เพิ่มความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตน โดยการให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัย รวมทั้งการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลทางด้านนี้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

การศึกษาทางด้านไทยศึกษา

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับไทย ดังจะเห็นได้จากการเปิดการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาไทยศึกษาและวัฒนธรรมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้ ได้แก่

- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ในปีการศึกษา 2530
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ในปีการศึกษา 2532
- มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา ในปีการศึกษา 2532
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา หลักสูตรภาษาอังกฤษ ในปีการศึกษา 2534
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา และประกาศียบัตรวิชาไทยคดีศึกษา ในปีการศึกษา 2534
- มหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา ในปีการศึกษา 2536 และ
- วิทยาลัยครู เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต และอนุปริญญาศิลปศาสตร์ สาขาวัฒนธรรมศึกษา

การวิจัยทางด้านไทยศึกษา

ในด้านการวิจัย สถาบันวิจัยหลายแห่งได้ให้ความสำคัญสนับสนุนการวิจัยทางไทยศึกษา โดยมีการคัดเลือกเรื่องที่น่าสนใจ ตลอดจนมีการส่งเสริมเผยแพร่ให้มีการใช้ประโยชน์

จากผลงานวิจัย การพัฒนานักวิจัย และการพยายามหาทางผลักดันให้ผลงานวิจัยเหล่านี้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดแผนพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างทันการณ์ สถาบันที่ส่งเสริมและให้การสนับสนุนการวิจัยทางด้านไทยศึกษา ในกรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

1. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถาบันไทยคดีศึกษาเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2514 โดยในระยะแรกมีฐานะเป็นโครงการไทยคดีศึกษา ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นสถาบันไทยคดีศึกษาในปี พ.ศ. 2518 ทำหน้าที่เป็นสถาบันเพื่อการวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วัตถุประสงค์ของสถาบันไทยคดีศึกษานั้น ได้มีการขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ ควบคู่ไปกับพัฒนาการของสถาบัน สำหรับวัตถุประสงค์เมื่อแรกก่อตั้งนั้นมุ่งที่จะ

- ส่งเสริมการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับสังคมไทย เพื่อปรับปรุงคุณภาพทางการสอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของไทยมากขึ้น
- ส่งเสริมการเรียบเรียงตำราที่เกี่ยวกับสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการเรียนและการสอนในระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษา
- สร้างผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของสังคมไทยที่จะไปทำการค้นคว้าและสอน
- เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยแก่ประชาชนทั่วไป

ต่อมาเมื่อสถาบันไทยคดีศึกษาได้ขยายขอบเขตออกไป ก็ได้มีการขยายวัตถุประสงค์ของสถาบันฯ ออกไปด้วย คือ หลังจากปี พ.ศ. 2520 ก็มุ่งที่จะทำหน้าที่เป็น

ศูนย์กลางของการวิจัยทางวิชาการของมหาวิทยาลัยฯ และดำเนินการวิจัยเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัยฯ ในด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาประเทศ

ในช่วงปี พ.ศ.2521-2525 สถาบันไทยคดีศึกษามุ่งการศึกษาเน้นหนักไปทางด้านการพัฒนาชนบท และตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 เป็นต้นมา ก็ได้มุ่งที่จะส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับไทยคดีศึกษา เตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัย และส่งเสริมให้มีการค้นคว้าวิจัยโดยอาจารย์และข้าราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในด้านการเรียนการสอนทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ป.ป.)

2. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท เป็นสถาบันที่ศึกษาและวิจัยภาษาและวัฒนธรรมทั้งของคนไทยและของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนาประเทศเป็นหลักใหญ่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2517 โดยมีนโยบายและหน้าที่ดังนี้

- ส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านภาษาและวัฒนธรรมภายในมหาวิทยาลัยมหิดลเอง
- ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ และปรัชญาชีวิตที่เป็นพื้นฐานของชุมชนทั้งที่เป็นคนไทยและคนกลุ่มอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย สถาบันฯ ได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์และภาษาเอเชียอาคเนย์) เมื่อปี พ.ศ.2519 หลักสูตรนี้เน้นการใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เพื่อการศึกษาภาษาไทยท้องถิ่น และภาษาของกลุ่มชนที่มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ซึ่งกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ตลอดจนภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน ในปีการศึกษา 2532 สถาบันฯ ได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 5 แขนงวิชา ได้แก่ แขนงวิชาวัฒนธรรมสาธารณสุข แขนงวิชาวัฒนธรรม-

การดนตรี แขนงวิชาพิพิธภัณฑ์ และการอนุรักษ์วัสดุทางวัฒนธรรม แขนงวิชาวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และแขนงวิชาภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ หลักสูตรใหม่ๆ ให้มีบทบาท มีความสำคัญในความเป็นเจ้าของและมีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวลึก เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตสามารถผสมผสาน ประนีประนอมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าให้เข้ากับความรู้ทางวิชาการและสิ่งแวดล้อม

- นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยไปเผยแพร่ในหมู่

ประชาชนทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคนไทยที่พูดภาษาและมีวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และระบบค่านิยมแตกต่างกัน สถาบันฯ มีงานวิจัยเป็นหลักควบคู่ไปกับงานการเรียนการสอน ทั้งอาจารย์และนักวิจัยในสถาบันฯ ได้มุ่งผลิตงานวิจัยออกเป็น 2 สาขา ตามแนวการเรียนการสอน คือ งานวิจัยทางด้านภาษาและงานวิจัยทางด้านวัฒนธรรม งานวิจัยบางเรื่องมีทั้งภาษาและวัฒนธรรมผสมผสานกันไป

งานวิจัยทางด้านภาษาจะเน้นการวิเคราะห์ภาษาต่าง ๆ ที่พูดในประเทศไทย ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ และภาษาของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีถิ่นฐานต่างกัน เช่น ภาษาชาวเล ภาษาชาวไทยภูเขา ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อมุ่งส่งเสริมการพัฒนาชนบทเป็นหลัก

งานวิจัยทางด้านวัฒนธรรม นอกจากจะเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของกลุ่มชนเหล่านี้แล้ว ยังเน้นและขยายเนื้อหาของงานวิจัยให้เกี่ยวกับการสาธารณสุข คนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์และการอนุรักษ์วัสดุทางวัฒนธรรม การพัฒนาชนบท และภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ให้ลึกและกว้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมในชนบทเป็นหลัก

- เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และแลกเปลี่ยนความรู้ด้านภาษา และวัฒนธรรมแก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

- ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- ให้บริการข้อมูลที่ถูกต้องแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยมหิดลที่เกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งจะยังประโยชน์กับการพัฒนาชนบท
- เพื่อให้การพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ชนบท มีพื้นฐานอยู่บนความเข้าใจและการยอมรับความสำคัญของภาษา วัฒนธรรมและความคิดจิตใจของชนกลุ่มต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือจากชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้
- สร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมที่จะไปดำเนินการสอน การวิจัยในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการสร้างนักวิชาการทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรมโดยตรง และในด้านการพัฒนาประเทศด้วย
- ส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรมทั้งของคนไทยและคนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยนำผลงานการวิจัยทางภาษาและวัฒนธรรมของบุคลากรของสถาบันฯ มาจัดนิทรรศการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันจะยังประโยชน์ทั้งในด้านการเรียนการสอนแก่นักศึกษาของสถาบันฯ และด้านการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป (มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, 2534)

3. สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันไทยศึกษา แต่เดิมใช้ชื่อว่า โครงการไทยศึกษา ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 เพื่อเป็นแหล่งความรู้และความเชี่ยวชาญด้านไทยศึกษา ท้าหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทยในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยเรื่อง "ชีวิตไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต" อันจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน ความเป็นมา ลักษณะ

และวิวัฒนาการของสังคมและวิถีชีวิตไทย ตลอดจนทราบซึ่งถึงความหมาย คุณค่าของสมบัติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ผลงานของสถาบันไทยศึกษามุ่งประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทาง วิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมสนองตอบความต้องการของสังคมและการพัฒนาประเทศ สถาบันไทยศึกษามีนโยบายและหน้าที่ดังนี้

- การจัดทำศูนย์ข้อมูลไทยศึกษา ส่งเสริมการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา วิจัยด้านไทยศึกษา เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยสมัยต่าง ๆ และการศึกษาเรื่องชนชาติไทย

- การส่งเสริมการศึกษาวิจัย ส่งเสริมการวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ มีแผนแม่บทส่งเสริมการวิจัย 6 ด้าน คือ

1. ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชีวิตไทย
2. การอนุรักษ์และสืบสานสมบัติไทย
3. ชีวิตและงานบุคคลสำคัญ
4. วิธีการผลิตและเทคโนโลยีไทย
5. กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
6. ชนชาติไทย

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการศึกษาวิจัยที่เป็นการบุกเบิกวิธีการใหม่ ๆ หรือการวิจัย เพื่อหาข้อยุติในเรื่องที่เป็นการโต้แย้งทางวิชาการ

- การเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การสัมมนา การบรรยายพิเศษ การเสวนาทางวิชาการ การอบรมและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดนิทรรศการ การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ และการจัดทัศนศึกษา

- การร่วมมือประสานงาน ร่วมมือประสานงานกับคณะ สถาบัน และหน่วยงาน ภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก

ประเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ประสานงานด้านการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมการวิจัยและการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบัน-ไทยศึกษา, 2533)

4. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะ เฉพาะโดยมีโครงสร้าง ประสมประสานกันระหว่างด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ โดยมีบัณฑิตที่จะ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพพร้อมที่จะทำหน้าที่ เป็นผู้อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและระดับสากล และในขณะ เดียวกันก็พร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันและสังคมในอนาคต

ในด้านการส่งเสริมการวิจัย ทางมหาวิทยาลัยได้มีโครงการจัดตั้งหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนแผนงานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และในปี พ.ศ. 2532 ได้จัดตั้งเป็นสถาบันวิจัย และพัฒนา โดยมีหน้าที่เป็นหน่วยงานเพื่อสนับสนุนแผนงานวิจัย มีนโยบายและหน้าที่ดังนี้

- ส่งเสริมการวิจัยในวิทยาการสาขาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเน้นการวิจัยด้านศิลปะและวัฒนธรรม และการวิจัย เพื่อพัฒนาชนบทในภูมิภาคตะวันตก
- เป็นศูนย์กลางประสานงานด้านการวิจัยภายในมหาวิทยาลัย และเป็น แหล่งให้ข้อมูลสนับสนุนการหาทุนวิจัย
- เป็นแหล่งข้อมูลด้านการวิจัย วิทยานิพนธ์และสถิติทางการวิจัยในลักษณะ สหสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ศิลปากรและข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน่วยวิจัยสถาบัน, 2534)

5. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ ทั้งในด้านสรรพกำลังและงบประมาณ โดยเกี่ยวข้องกับประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ร่วมมือกันทะนุบำรุงรักษาฟื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความรักความสามัคคีระหว่างคนในชาติ มีความเคารพและยอมรับนับถือ ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามต่อกัน เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ ผดุงรักษาชาติไทยให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติยังได้ให้การสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางวัฒนธรรม ในรูปแบบของการให้เงินอุดหนุนการวิจัยแก่นักวิชาการและผู้สนใจนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา การวิจัยทางวัฒนธรรมนอกจากจะศึกษาวิจัยสภาพปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในแง่มุมต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรม

การให้ทุนอุดหนุนการวิจัยวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. 2524-2530 รูปแบบของการให้ทุนจะเป็นการประกาศให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครอบคลุมทั่วประเทศ โดยการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยแก่บุคคลทั่วไปตามหัวข้อที่กำหนด ในแต่ละปีได้มีผู้สนใจเสนอเรื่องวิจัยเพื่อขอรับทุนเป็นจำนวนมาก สำนักงานฯ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการจากข้าราชการในสังกัดพิจารณาคัดเลือกเรื่องที่เหมาะสมสนับสนุน

ในปี พ.ศ. 2530 ได้เกิดแนวความคิดที่จะให้ผลงานวิจัยวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวัฒนธรรมและสังคม ประเทศชาติในท้องถิ่นนั้น ๆ มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ได้มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ของท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ มาปรึกษาหารือให้ข้อคิดเห็นประกอบการพิจารณาดำเนินการ ความคิดนี้ได้รับการชานรับอย่างยิ่ง จึงเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรม จำนวนเป็น 4 ภาควิชาศาสตร์ขึ้น โดยให้มีบทบาทหน้าที่ในการ

เสนอแนะกำหนดแนวทางวิจัยวัฒนธรรมของภาค พร้อมกับการคัดเลือกเรื่องที่ควรให้ทุน
ตลอดจนการส่งเสริมเผยแพร่ซึ่งประโยชน์จากผลงานวิจัย และยังได้คิดต่อไปถึงการพัฒนา
นักวิจัย การพยายามหาทางผลักดันให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือน่าไปเป็นส่วนหนึ่งของ
การกำหนดแผนพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,
2532)

แหล่งทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาและวิจัยทางไทยศึกษาในกรุงเทพมหานคร

สถาบันบริการสารสนเทศที่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรวบรวม เผยแพร่ และ
อนุรักษ์ข้อมูลสารสนเทศทางด้านไทยศึกษาแขนงต่าง ๆ ได้แก่

สถาบันระดับชาติ

1. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

หอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งกลางในการเก็บรวบรวมรักษา และเผยแพร่
สมบัติด้านวรรณกรรมของชาติ ทำหน้าที่จัดหา รวบรวม สิ่งพิมพ์ทุกสาขาวิชาที่จัดพิมพ์ขึ้นใน
ประเทศตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ สิ่งพิมพ์สำคัญของหอสมุดฯ ที่ช่วยให้เข้าถึงวรรณกรรม
ในสาขาต่าง ๆ คือ บรรณานุกรมแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติของไทยทำหน้าที่เป็นศูนย์
ประสานงานสารสนเทศ สาขามนุษยศาสตร์ในระบบสารสนเทศแห่งชาติ

ทรัพยากรสารสนเทศที่สำคัญทางไทยศึกษา ได้แก่ เอกสารตัวเขียน เอกสาร
โบราณ ใบลาน จารึก ฯลฯ ในห้องบริการหนังสือตัวเขียนและหนังสือโบราณ สิ่งพิมพ์ทุก
สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในห้องไทยและห้องสมุดวิจิตรวาทการ หนังสือหายากใน
ห้องสมุดพระมงกุฎเกล้าฯ สิ่งพิมพ์ทางภาษาและวรรณคดีในห้องพระยาอนุมานราชธน สิ่งพิมพ์
ทางดนตรีในห้องโสตทัศนวัสดุสุนทรภรณ์และห้องสมุดดนตรีทุกกรมหม่อมบริพัตร เป็นต้น

นอกจากบริการสารนิเทศดังกล่าวแล้ว หอสมุดฯ ยังจัดกิจกรรมพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ความรู้ทางไทยศึกษา เช่น การสัมมนาศิลาจารึกสุริยหทัยหลักที่ 2 โครงการสำรวจเอกสารโบราณ การแปลเอกสารโบราณ การอนุรักษ์สมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงธนบุรี การจัดนิทรรศการ 700 ปีลายสือไทย และการอภิปรายเกี่ยวกับวรรณกรรมชิ้นสำคัญ ๆ ของไทย เป็นต้น (กรมศิลปากร, กองหอสมุดแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นแหล่งทรัพยากรสารนิเทศทางวัฒนธรรมของชาติ มีหน้าที่เก็บรักษาเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และทางการวิจัย หรือเรียกกันว่าจดหมายเหตุ โดยคัดเลือกและรวบรวม เก็บรักษาเอกสารการบริหารงาน ซึ่งส่วนราชการและเอกชนผลิตขึ้น เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินงาน และบันทึกเหตุการณ์ร่วมสมัยของชาติ อันมีความสำคัญไว้เป็นประวัติศาสตร์และให้บริการค้นคว้าวิจัย

ทรัพยากรสารนิเทศที่เก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติมีมากมายหลายประเภท เช่น บันทึกราชการ แผ่นภาพถ่าย แผนที่ แผนที่ แผนผัง แอบบันทึกเสียง ภาพยนตร์ ไม้เรียวฟิล์ม ฯลฯ ซึ่งเป็นหลักฐานการปฏิบัติงานของรัฐบาลในงานด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ ได้แก่ ใบบอก สารตรา ฎีการ้องทุกข์ รายงานการประชุม หนังสือโต้ตอบ บันทึกความเห็น สถิติ แผนภูมิ และตาราง เป็นต้น โดยเก็บรักษาเอกสารราชการที่มีอายุตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสมัยปัจจุบัน เอกสารที่มีความสำคัญ ได้แก่ เอกสารของกรมราชเลขาธิการ ซึ่งเป็นเอกสารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5-7 นอกจากนี้ยังเก็บรักษาเอกสารส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบุรุษ นักปกครอง นักการเมือง และบุคคลสำคัญของประเทศในสาขาต่าง ๆ เอกสารเหล่านี้เจ้าของเอกสารหรือทายาท ได้มีจิตศรัทธามอบให้เป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เอกสารชุดสำคัญ ได้แก่ เอกสารส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาตราชูชีพ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติยังได้พิจารณาคัดเลือก และรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของชาติมาเก็บรักษาไว้ เช่น หลักฐานจากหนังสือพิมพ์ หนังสือวารสาร ประกาศ ใบปลิว ภาพถ่าย แอบบันทึกเสียง และบันทึกความจำของผู้มีบทบาทในเหตุการณ์สำคัญ เพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงควบคู่กับเอกสารราชการ

นอกจากนี้ หอจดหมายเหตุแห่งชาติยังจัดหาสำเนาเอกสารไทยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งปรากฏต้นฉบับในหอจดหมายเหตุ หรือสถาบันต่างประเทศมาเก็บรักษา และให้บริการแก่ผู้ค้นคว้าด้วย (กรมศิลปากร. กองหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

หอสมุด/ศูนย์สารนิเทศระดับมหาวิทยาลัย

3. หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นแหล่งรวบรวมและบริการสารนิเทศที่เกี่ยวกับไทยในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุน การเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าวิจัยทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งยังมีห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งให้บริการหนังสือหายาก อันมีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางไทยศึกษา นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานที่บริการสารนิเทศเกี่ยวกับไทยโดยเฉพาะ ได้แก่

ศูนย์เอกสารประเทศไทย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์เอกสารประเทศไทย เป็นแหล่งรวบรวมสารนิเทศทางด้านสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวกับประเทศไทย รวมทั้งประเทศในอาเซียน เอเชียอาคเนย์ และประเทศอื่น ๆ ที่มีสถานการณ์และปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการพัฒนา ที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย

ประเภทของเอกสารประกอบด้วย รายงานการศึกษา การสำรวจ และวิจัย บทความจากวารสาร ข้อมูลสถิติ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญา เอกทั้งในประเทศ

และต่างประเทศ และรายงานการประชุมและสัมมนา เป็นต้น เอกสารเหล่านี้ได้มาจาก
องค์การต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยและต่างประเทศ หน่วยงานและสถาบันอิสระ ห้องสมุดเอกชน
และห้องสมุดมหาวิทยาลัย รวมทั้งรายงานอื่น ๆ ที่มีนักวิจัยได้มอบให้ศูนย์เอกสารฯ โดยตรง
ซึ่งปัจจุบันนี้ศูนย์เอกสารประเทศไทยมีเอกสารอยู่ประมาณ 50,000 ชิ้น นอกจากบริการทาง
ด้านสิ่งพิมพ์แล้ว ศูนย์เอกสารฯ ได้จัดบริการพิเศษ เช่น จัดทำบรรณานุกรมในหัวเรื่องที่มี
ผู้สนใจค้นคว้ากันมาก, การจัดทำ Locator ของอำเภอทุกอำเภอของจังหวัดต่าง ๆ ในทุก
ภาคของประเทศไทยไว้อย่างละเอียด เพื่อว่าเมื่อนักวิจัยต้องการข้อมูลของอำเภอใด
เจ้าหน้าที่ก็สามารถรวบรวมหมายเลขเอกสารทั้งหมดของอำเภอนั้นให้นักวิจัยได้ทันที, การ
จัดทำรายละเอียดของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย, การจัดทำ
กฤตภาค เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา, 2533)

นอกจากนี้ก็ยังมียังมีห้องสมุดคณะต่าง ๆ ซึ่งให้บริการสารนิเทศเกี่ยวกับไทยใน
สาขาต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์
ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์
เป็นต้น

4. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นแหล่งรวบรวมสารนิเทศซึ่งเน้นทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการ
สารนิเทศทุกชนิดที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่อาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการ ตลอดจนบุคคล
ภายนอกที่มาใช้บริการห้องสมุด เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน การศึกษา
ค้นคว้า การทำวิจัย ตลอดจนฝึกทักษะด้านภาษา โดยเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติงานด้านเทคนิค
ให้ห้องสมุดกลาง และห้องสมุดสาขาอีก 9 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดสัญญาธรรมศักดิ์ (ห้องสมุด-
คณะนิติศาสตร์) ห้องสมุดศาสตราจารย์ ดิเรก ชัยนาม (ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์) ห้องสมุด-
คณะเศรษฐศาสตร์ (โครงการห้องสมุด ดร.ป๋วย) ห้องสมุดคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

ห้องสมุดคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ห้องสมุดคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสังคม-
วิทยาและมนุษยวิทยา ศูนย์สนเทศเพื่อการวิจัยไทยคดีศึกษา ห้องสมุดศูนย์รังสิต และห้องสมุด
สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ทั้งนี้ ห้องสมุดต่าง ๆ ดังกล่าว ต่างก็มีสารนิเทศที่เกี่ยวกับไทย
ทางด้านต่าง ๆ เฉพาะสาขาวิชาเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สำนัก-
หอสมุด, 2533)

5. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

เป็นแหล่งรวบรวมและบริการสารนิเทศทางด้านศิลปวัฒนธรรมไทยมีบริการ
รวบรวมบทความทางด้านโบราณคดี วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม
จิตรกรรม ประติมากรรม และการศึกษา ฯลฯ โดยนำมาจากวารสารภาษาไทยที่มีในห้องสมุด
เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับวิชาเฉพาะสาขาเหล่านั้น จัดพิมพ์
ในรูปแบบกระดาษ และรวมพิมพ์เป็นเล่มโดยใช้ชื่อว่า วรรณคดีวารสารศิลปากร นอกจากนี้ยังมี
บริการโสตทัศนศึกษา โดยจัดบริการโสตทัศนอุปกรณ์และโสตทัศนวัสดุด้านศิลปะที่ส่งเสริมความรู้
ความเข้าใจในวิชาการแขนงต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษานามหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อใช้
ประกอบการศึกษาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป แผ่นเสียง เทป สไลด์
หุ่นจำลอง แผนที่ ภาพและโปสเตอร์

นอกจากนี้ ห้องสมุดคณะวิชาทางศิลปะ และห้องสมุดของมหาวิทยาลัยที่มีการ
เรียนการสอนทางสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ก็เป็นแหล่งที่สามารถใช้ค้นคว้า
ได้อีกด้วย

ศูนย์ข้อมูลภูมิภาคตะวันตก ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต-

พระราชวังสนามจันทร์

ศูนย์ข้อมูลนี้เป็นแหล่งกลางในการรวบรวมเอกสารและเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ
ให้กับบุคคลและหน่วยงานทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิภาค

ตะวันตกได้อย่างเป็นระบบ ให้บริการชี้แนะสารนิเทศในภูมิภาคตะวันตกเพื่อความร่วมมือทางวิชาการ และส่งเสริมการประสานงานและปฏิบัติการด้านสารนิเทศในรูปของช่างงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะช่วยให้หน่วยสารนิเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันตก สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างกว้างขวาง (มหาวิทยาลัยศิลปากร. สถาบันวิจัยและพัฒนา, ม.ป.ป.)

6. หน่วยสนเทศสุโขทัยศึกษา สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

หน่วยสนเทศสุโขทัยศึกษาเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล เรื่องราวของเมืองสุโขทัยทางด้านประวัติศาสตร์ ภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวรรณกรรม โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. จัดเก็บและรักษาเอกสารเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัย ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถหาซื้อได้จากสำนักพิมพ์ หรือร้านขายหนังสือทั่วไป เช่น รายงานการวิจัย รายงานการประชุม บทความจากวารสาร เป็นต้น
2. ให้บริการค้นคว้าทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัยอย่างสมบูรณ์ สึกซึ่ง
3. จัดทำบรรณานุกรม สารระสังเขป บรรณานุกรม และคู่มือค้นคว้าสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัย
4. จัดทำสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัยเผยแพร่
5. เป็นแหล่งชี้แนะข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัย
6. ประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินงานโครงการสุโขทัยศึกษาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องเมืองสุโขทัย

ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศที่จัดเก็บ ได้แก่ สิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนที่
เกี่ยวข้องกับสมัยสุโขทัยในแง่ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
โบราณคดี ภาษา เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, โครงการสุโขทัยศึกษา,
ม.ป.ป.)

ห้องสมุด/ศูนย์สารสนเทศของสถาบันวิจัย

7. ศูนย์สนเทศเพื่อการวิจัยไทยคดีศึกษา สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

เป็นแหล่งรวบรวมสนเทศทางวิชาการไทยคดีศึกษา เก็บข้อมูลในสาขา
และรูปแบบที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแหล่งอื่นโดยจำกัดให้อยู่ในสื่อจุลรูปเป็นส่วนใหญ่ และมุ่งให้เป็น
แหล่งชี้แนะข้อมูลเกี่ยวกับไทยทั้งปวงที่มีสะสมหรือให้บริการอยู่ ณ แหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะ
จะเป็นแหล่งในประเทศหรือต่างประเทศ

ในฐานะเป็นหน่วยประสานงานกลางด้านสนเทศไทยศึกษา ได้ดำเนิน
นโยบายตามมติที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สนเทศไทยศึกษา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม
2525 โดยได้ดำเนินงานดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำทะเบียนนามแหล่งสนเทศไทยศึกษาในประเทศ
ไทย ซึ่งรวมทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ เอกชน พิพิธภัณฑ์ วัด ตลอดจนแหล่ง
สะสมส่วนบุคคล
2. รวบรวมรายละเอียดทางบรรณานุกรมของรายงานการสำรวจ งาน
รวบรวม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และวิทยานิพนธ์ที่จัดพิมพ์แล้ว และที่กำลังอยู่ในระหว่าง
ดำเนินการ

ประเภทของข้อสนเทศ ได้แก่

- เทปการบรรยาย สัมมนา หรืออภิปราย ซึ่งจัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา
- ไมโครฟิล์ม เอกสารจดหมายเหตุ
- ไมโครฟิช จากวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับประเทศไทยและจาก

เอกสารหายากอื่น ๆ

- กฤตภาค จัดเก็บจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน และ เดอะ เนชั่น ในหัวข้อที่เกี่ยวกับงานวิจัย วิทยานิพนธ์ การจัดการสัมมนา ความเคลื่อนไหวทางวิชาการของประเทศไทย

นอกจากนี้ ศูนย์สนเทศฯ ยังเป็นแหล่งรวบรวมสิ่งพิมพ์และเอกสารการวิจัยทางวิชาการของสถาบันไทยคดีศึกษา ในฐานะศูนย์สนเทศเฉพาะแขนงของสถาบันไทยคดีศึกษา อีกส่วนหนึ่งด้วย (นฤมล ปราชญ์โยธิน, 2531)

8. ศูนย์ข้อมูลไทยศึกษา สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดำเนินการรวบรวมและจัดระบบรายชื่อผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับไทยศึกษา โดยรวบรวมจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ เช่น สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น ขณะนี้อยู่ในขั้นดำเนินการจัดเตรียมข้อมูล (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันไทยศึกษา, 2535)

9. ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

เมื่อเปิดหลักสูตรภาษาศาสตร์ในปี พ.ศ. 2519 นั้น ห้องสมุดมีหนังสือประมาณ 5,000 เล่ม ropyได้เพิ่มจากเวนนขึ้นเรื่อย ๆ และยังได้รับความร่วมมือจาก SIL (Summer Institute of Linguistics) ทำให้มีหนังสือไว้บริการเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางด้านภาษาศาสตร์ ภาษาเอเชียอาคเนย์และวัฒนธรรม ในขณะที่ห้องสมุดฯ ให้บริการหนังสือทั้งที่เป็นตำรา ผลงานวิจัย และสิ่งตีพิมพ์ด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งวารสารภาษาไทยและต่างประเทศอีกเป็นจำนวนมาก (มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, 2534)

ห้องสมุด/ศูนย์สารนิเทศอื่น ๆ

10. ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ เป็นแหล่งแสวงหารวบรวมข้อมูลและส่งเสริมศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง มุ่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ดนตรี วรรณคดี ลัทธิประเพณี และการละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น

ทรัพยากรสารนิเทศที่มีคุณค่า ได้แก่ หนังสือหายากเกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมากทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และดัทช์ บางเล่มมีอายุมากกว่า 300 ปี แต่งโดยนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงของโลก ห้องสมุดยังมีหนังสือที่ขาดตลาดและยังไม่ได้จัดพิมพ์ใหม่ ซึ่งมีเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเทศไทย รวมทั้งหนังสือภาษาอังกฤษที่มีคุณค่า ซึ่งคณะสอนศาสนาจัดพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2373 (ค.ศ. 1830) รวมทั้งหนังสือของหมอบรัดเลย์ สมุดข่อย หนังสือพิมพ์ยุคแรก ห้องสมุดสยามสมาคมฯ จัดเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมไทย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2533)

11. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

ศูนย์สังคีตศิลป์ตั้งขึ้นเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะ ดนตรีไทย และการละเล่นพื้นบ้าน ให้บริการสารสนเทศทางด้านศิลปวัฒนธรรม ดนตรีไทย นาฏศิลป์ไทยและการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองต่าง ๆ จัดบันทึกและเผยแพร่ศิลปะการแสดงต่าง ๆ ของไทยอย่างจริงจัง ใช้จ่ายเครื่องมือที่มีคุณค่าและสามารถถ่ายสำเนาให้กับผู้สนใจนำไปศึกษา หรือหาความบันเทิงได้ในลักษณะของเทป เทปโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังมีบริการเอกสารสูจิบัตร สไลด์ ภาพนิทรรศการ รวมทั้งมีแหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคลเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านเหล่านี้ได้แก่

1. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ให้คำปรึกษาทางด้านวรรณกรรม กวีนิพนธ์ ดนตรีไทย และศิลปวัฒนธรรม
2. นายเอนก นาวิกมูล ให้คำปรึกษาทางการละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นเมืองต่าง ๆ (โดยเฉพาะเพลงพื้นเมืองภาคกลาง)
3. นางเพียรพันธ์ วัฒนสุข ให้คำปรึกษาทางด้านนาฏศิลป์ การละคร

ห้องสมุดศูนย์สังคีตศิลป์ เป็นแหล่งรวบรวม หนังสือ วารสาร ข่าวสารทางด้านศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ห้องสมุดยังมีภาพนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมไทยผืนกบนแผ่นกระดาษอัดถาวรขนาด 10 x 12 นิ้ว สำหรับให้ผู้สนใจยืมไปจัดนิทรรศการหรือใช้ประกอบการศึกษาได้ทั่วราชอาณาจักร ภาพนิทรรศการเหล่านี้มีเรื่องที่น่าสนใจ เช่น ภาพการเล่นเพลงพื้นบ้าน ประเพณีงานศพ การไว้ผมของเด็กไทย หนังสือลูกหนังใหญ่ ละครชาตรี บ้านไทย จิตรกรรมไทย เป็นต้น

นอกจากหนังสือ วารสาร และภาพถ่ายแล้ว ห้องสมุดยังรวบรวมและให้บริการ สไลด์ ภาพยนตร์ จัดบริการรถตุ๊กตาและบทความด้านศิลปวัฒนธรรมไทย รวบรวมประวัติ

ครุคนตรีไทย นาฏศิลป์ไทย และศิลปินแห่งชาติ รวมทั้งจัดทำมานุกรมวงดนตรี และนักดนตรีไทยในปัจจุบัน ตลอดจนเก็บประวัติศิลปินแขนงต่าง ๆ ที่มาแสดง ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ เพื่อให้ผู้สนใจเข้าศึกษาค้นคว้า (ศูนย์สังคีตศิลป์, 2530)

12. ห้องสมุดวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ห้องสมุดวัฒนธรรมเป็นห้องสมุดเฉพาะทางด้านศิลปวัฒนธรรม บริการข้อมูลข่าวสารด้านศิลปวัฒนธรรม โดยจัดหนังสือจำนวน 40,000 เล่ม ไม้โครฟิล์ม หนังสือพิมพ์วารสาร รวมทั้งเทปบันทึกเสียง ละคร กวีนิพนธ์ ดนตรี และเทปโทรทัศน์ให้ประชาชนทั่วไปใช้บริการ (ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, 2529)

ความร่วมมือในรูปแบบข่ายงานไทยศึกษา

1. ข่ายงานสนเทศไทยศึกษา (ขสท) สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ Thai Studies Information Network (TSINET)

โครงการศูนย์สนเทศเพื่อการวิจัยไทยคดีศึกษา เป็นแหล่งรวบรวมสนเทศทางวิชาการไทยคดีศึกษา เก็บข้อมูลสนเทศสาขา/รูปแบบ ซึ่งไม่ซ้ำซ้อนกับแหล่งอื่น โดยจำกัดให้อยู่ในสื่อจุลรูปเป็นส่วนาใหญ่ และมุ่งให้เป็นแหล่งชี้แนะข้อมูลสนเทศเกี่ยวกับไทยทั้งปวงที่สะสมอยู่ ณ แหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็แหล่งในประเทศหรือต่างประเทศ โดยมีสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานกลาง โดยมีผู้ประสานงานภาคต่าง ๆ ร่วมดำเนินการ รวมทั้งมีเครือข่ายไม่จำกัดจำนวนหรือประเภทของหน่วยสนเทศในเครือข่ายประสานงาน เนื่องจากมุ่งที่เนื้อหา คือ ข้อมูลสนเทศที่เกี่ยวกับไทยทั้งปวง จากทุกแหล่งที่มีสะสมไว้

ข้อเสนอแนะที่สะสมเป็นการบันทึกข้อเสนอที่ย้อนหลังทั้งหมดเท่าที่มีสะสมอยู่ในแหล่งสนเทศต่าง ๆ แต่ละแหล่ง ตลอดจนข้อเสนอแนะปัจจุบัน เนื้อหาครอบคลุมเรื่องเกี่ยวกับไทยทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ ข้อเสนอเหล่านี้มีทั้งที่อยู่ในสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ สิ่งไม่ตีพิมพ์ วัสดุทัศนวัสดุ ตลอดจนแหล่งสนเทศประเภทบุคคล ซึ่งเป็นข้อเสนอที่รวบรวมบันทึกมาจากแหล่งสนเทศต่าง ๆ ทั้งประเภทห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ และหอจดหมายเหตุ ตลอดจนแหล่งสนเทศที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น

ข้อเสนอเกี่ยวกับรายงานการสำรวจ รวบรวม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และวิทยานิพนธ์ที่ภาคและหน่วยประสานงานกลางร่วมกันรวบรวมเป็นลำดับแรกนั้น หน่วยประสานงานกลางได้ดำเนินการจัดพิมพ์ส่งกลับไปสู่ภาคต่าง ๆ ในรูปของสหรายการเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ต่อไป (นฤมล ปราชญ์ธินัน, 2531)

2. ระบบสารสนเทศทางวัฒนธรรม

เป็นความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมทั่วประเทศ ประกอบกับศูนย์สารนิเทศ กระทรวงศึกษาธิการ ช่วยจัดทำระบบสารสนเทศวัฒนธรรม และพร้อมกันนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดฝึกอบรมการสำรวจจัดเก็บข้อมูลจนเกิดเป็นพลังในการจัดเก็บข้อมูลที่กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้ทำให้ความเป็นไปได้ของระบบสารสนเทศทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ใกล้เคียงความสำเร็จเร็วขึ้น

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมเกี่ยวกับครุฑนิตินัน เรื่องทางวัฒนธรรม ทำเนียบช่างฝีมือพื้นบ้าน ตลอดจนการพิจารณากำหนดแบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเพื่อการวางแผนวัฒนธรรม ในขั้นต่อไปจะได้จัดระบบข้อมูลเข้าในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียกใช้สะดวก อันเป็นพื้นฐานการวางแผนวัฒนธรรมและเป็นแหล่งวิทยาการแก่หน่วยงานและผู้สนใจ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2532)